

Urząd Statystyczny w Poznaniu
Ośrodek Statystyki Małych Obszarów

Główny Urząd Statystyczny
Departament Badań Społecznych i Warunków Życia

MAPY UBÓSTWA NA POZIOMIE
PODREGIONÓW W POLSCE
Z WYKORZYSTANIEM ESTYMACJI
POŚREDNIEJ

Praca ma charakter eksperymentalny i nie stanowi oficjalnych wyników GUS

Poznań 06.11.2013*

*Wersja skorygowana i uzupełniona w I kwartale 2014 r.
ze streszczeniem dostosowanym do publikacji opracowania jako pracy studialnej

Opracowanie publikacji	US Poznań, Ośrodek Statystyki Małych Obszarów
Zespół	Maciej Beręsewicz, Tomasz Józefowski, Tomasz Klimanek, Jacek Kowalewski, Anna Małasiewicz, Andrzej Młodak, Marcin Szymkowiak, Łukasz Wawrowski — US Poznań
Tłumaczenie	Grzegorz Grygiel — US Poznań
Współpraca	Piotr Łysoń — Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, GUS Alexandru Cojocar, Céline Ferré, Ken Simler, Roy van der Weide — Bank Światowy

Spis treści

Streszczenie	4
Estymacja wskaźnika zagrożenia ubóstwem	6
Cel	6
Model	7
Dane	8
Wyniki	11
Załączniki	13
I. Uwagi metodologiczne — model Faya-Herriota	13
II. Wyniki oszacowań	15
III. Diagnostyka modelu	17
IV. Terytorialne zróżnicowanie zmiennych objaśniających	23
V. Analizowane modele	25
Spis rysunków	29
Spis tablic	30
Bibliografia	31

Streszczenie

Na podstawie listu intencyjnego podpisanego 26.06.2013 r. została podjęta współpraca Departamentu Badań Społecznych i Warunków Życia w Głównym Urzędzie Statystycznym i Ośrodka Statystyki Małych Obszarów w Urzędzie Statystycznym w Poznaniu z Bankiem Światowym, której celem było wykorzystanie technik z zakresu statystyki małych obszarów do stworzenia map ubóstwa na poziomie podregionów (NUTS 3).

Podstawowym źródłem informacji publikowanych przez GUS (Główny Urząd Statystyczny) na temat relatywnego wskaźnika zagrożenia ubóstwem dochodowym¹ zarówno na poziomie całego kraju jak i dla regionów (NUTS 1) jest Europejskie Badanie Dochodów i Warunków Życia (EU-SILC). Zgodnie z danymi GUS wskaźnik zagrożenia ubóstwem dla całej Polski na podstawie badania EU-SILC wynosi 17,7% [GUS 2012]. Zaprezentowane w niniejszym raporcie szacunki, wykonane przy zastosowaniu estymacji pośredniej, umożliwiają przeprowadzenie analizy terytorialnego zróżnicowania zasięgu ubóstwa² w Polsce na niepublikowanym dotąd poziomie podregionów (NUTS 3). Tym samym zwiększa się pokrycie informacyjne w zakresie ubóstwa na poziom 66 podregionów.

Wstępna analiza otrzymanej mapy pozwala zauważyć różnicę między Polską centralną i wschodnią (o wyższej stopie ubóstwa) a zachodnią - charakteryzującą się mniejszym zasięgiem ubóstwa. Najwyższy odsetek ubogich osób w populacji (co najmniej 29%) odnotowano w 4 podregionach, które znajdują się w województwach lubelskim (3 podregiony) oraz świętokrzyskim (1 podregion). Z kolei najniższy poziom ubóstwa (poniżej 9%) jest obserwowany w 5 największych ośrodkach miejskich (z wyjątkiem Łodzi) stanowią-

---

¹W badaniu EU-SILC odsetek osób, których dochód ekwiwalentny do dyspozycji (po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych) jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 60% krajowej mediany ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji [GUS 2012].

²Określenie zasięg ubóstwa stosowane jest w poniższym opracowaniu wymiennie ze wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem i stopą ubóstwa.

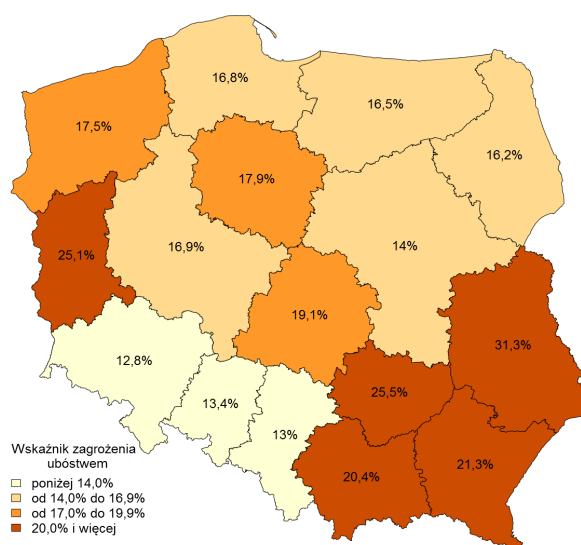
cych odrębne podregiony (w Warszawie, Krakowie, Trójmieście, Wrocławiu i Poznaniu).

Niniejsze opracowanie zawiera wyniki prac analitycznych i obliczeniowych o charakterze metodologicznym. Mają one charakter eksperymentalny i nie stanowią oficjalnych danych statystycznych publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny.

Estymacja wskaźnika zagrożenia ubóstwem

Cel

Uzyskanie szacunków dla podziału terytorialnego niższego niż regiony (NUTS 1) czy województwa (NUTS 2) jest możliwe poprzez zastosowanie metod estymacji pośredniej. Wykorzystują one informacje spoza badanej domeny, co zwykle przyczynia się do zwiększenia precyzji szacunków. Techniki te, między innymi ze względu na odmienny proces estymacji, który jest oparty na przyjętym modelu, stanowią wyzwanie dla statystyki publicznej w wielu krajach. Dlatego też w prezentowanym raporcie podjęto próbę oszacowania wskaźnika ubóstwa na niższym poziomie agregacji przestrzennej niż prezentowany dotychczas, tj. dla wszystkich podregionów w Polsce. Wykorzystano w tym celu podejście stosowane przez Bank Światowy we współpracy z wieloma europejskimi krajowymi urzędami statystycznymi do szacowania poziomu ubóstwa na poziomie NUTS 3 lub niższym. Poniżej zamieszczono mapę tematyczną przedstawiającą oszacowanie wskaźnika zagrożenia ubóstwem przy wykorzystaniu klasycznego podejścia. Stanowiło to punkt wyjścia do dalszych prac.

Rysunek 1. Oszacowanie wskaźnika zagrożenia ubóstwem na poziomie województw

Źródło: opracowanie własne.

Przy interpretacji wyników odzwierciedlonych na rysunkach 1, 2 i 3 należy zwrócić uwagę, że zaprezentowane szacunki otrzymano różnymi metodami: zastosowano estymację bezpośrednią w przypadku rysunku 1 oraz podejście modelowe opisane poniżej w przypadku rysunków 2 i 3.

Model

W pracach nad zagadnieniem ubóstwa wykorzystano podejście modelowe. Ze względu na formę dostępnych danych, dobre własności empiryczne oraz prostotę wybrano model Faya-Herriota. Wybór zmiennych do modelu opierał się przede wszystkim na merytorycznych przesłankach. W tym celu posługiwano się zależnością regresyjną wskaźnika zagrożenia ubóstwem od wybranych zmiennych objaśniających. Decydując czy dana zmienna znajdzie się w modelu, kierowano się jego poprawnością merytoryczną. Po uwzględnieniu zmiennej w modelu przeprowadzano kompleksową analizę mającą na celu stwierdzenie czy istotność i znak współczynnika stojącego przy danej zmiennej znajduje swoje odzwierciedlenie w rzeczywistości. W toku prac powoływano się na publikacje dotyczące rynku pracy i warunków życia. Pożądanym był także wzrost współczynnika determinacji R^2 , jednak nie stanowił on głównego kryterium. Na żadnym z etapów prac nie korzystano ze statystycznych metod doboru zmiennych do modelu.

Dane

Do budowy modeli wykorzystano dane pochodzące z kilku źródeł statystycznych. Z badania EU-SILC wykorzystano jedynie wskaźnik zagrożenia ubóstwem jako zmienną objaśnianą, ponieważ użycie innych zmiennych z tego badania w charakterze cech objaśniających doprowadziłoby do zwiększenia błędu losowego i obciążonych oszacowań parametrów β w modelu. W związku z tym, w charakterze zmiennych objaśniających, rozważano dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 (NSP 2011), Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 (NSP 2002) oraz dane pochodzące z Banku Danych Lokalnych (BDL) z lat 2005–2011.

Wielkość błędu losowego zależy od liczebności próby, zróżnicowania badanej cechy i od wykorzystanego schematu losowania. W przypadku spisu powszechnego pokrywającego całą populację błąd losowy nie występuje. Częścią Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 było badanie reprezentacyjne, które objęło 20% populacji Polski — około 8 milionów osób. Z kolei w badaniu reprezentacyjnym EU-SILC próba w 2011 roku liczyła 28305 osób czyli około 0,075% populacji. Rozważany błąd losowy w takich przypadkach jest nieporównywalny i w przypadku części reprezentacyjnej Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 w obliczeniach dotyczących ogólnych przekrojów charakteryzujących się dużymi liczebnościami może zostać pominięty. Wielkość próby w podregionach Polski w NSP 2011 wynosiła od 41014 (m. Szczecin) do 216923 (ostrołęcko-siedlecki) osób. Przykładowo dla zmiennej odsetek osób samotnych powyżej 25 roku życia w przekroju podregionów współczynnik zmienności znajdował się przedziale od 0,66% do 1,48%, a więc był bardzo mały.

W budowie końcowego modelu na poziomie podregionów rozpatrywane były zmienne z zakresu:

- demografii, w tym między innymi: udział osób o określonej grupie wieku, płci, poziomie wykształcenia lub stanie cywilnym w populacji;
- podziału na obszary miejskie/wiejskie;
- statusu aktywności ekonomicznej: udział aktywnych, zatrudnionych i bezrobotnych w odpowiedniej populacji;
- infrastruktury mieszkaniowej: dostęp do elektryczności, kanalizacji, centralnego ogrzewania, gazu, prysznic lub wanny, wielkość mieszkania na osobę;
- charakterystyk gospodarstw domowych: udział zatrudnionych, bezrobotnych, aktywnych (15–64 rok życia), liczby członków gospodarstwa domowego, liczby pokoi na osobę, poziomu wykształcenia członków gospodarstwa domowego;
- budżetów jednostek terytorialnych;

- infrastruktury drogowej;
- ochrony środowiska: zanieczyszczenia gazowe i pyłowe;
- ochrony zdrowia i opieki społecznej, w tym opieki przedszkolnej;
- bilansu migracji dla poszczególnych lat;
- podziału terytorialnego: podregiony peryferyjne, miasta metropolitalne, były miasta wojewódzkie, powierzchnia podregionów, miasta powyżej 100 tys. mieszkańców.

Łącznie analizowano i brano pod uwagę ponad 200 potencjalnych cech objaśniających. Na ich podstawie budowano modele skupiając się przede wszystkim na determinantach przedstawionych w publikacji *Jakość życia. Kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce* [GUS 2013]. Pierwsze modele zawierały zmienne dotyczące wielkości gospodarstwa domowego, wyposażenia mieszkań oraz edukacji. Trzy przykładowe modele przedstawione są w Załączniku V.

W ostatecznym modelu uwzględniono 6 zmiennych objaśniających. Zostały one wymienione poniżej wraz ze źródłami danych statystycznych³.

- odsetek liczby osób samotnych powyżej 25 roku życia — Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011,
- liczba pokoi przypadająca na członka gospodarstwa domowego — Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011,
- odsetek gospodarstw domowych posiadających łazienkę — Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011,
- odsetek gospodarstw domowych z dwiema osobami powyżej 25 roku życia z wykształceniem co najwyżej zawodowym — Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011,
- gęstość zaludnienia⁴ — populacja: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, powierzchnia: BDL — Główny Urząd Geodezji i Kartografii (stan na 31.12.2011),
- stosunek liczby osób wymeldowanych do liczby zameldowanych na pobyt stały w podregionie — BDL na podstawie NSP, rejestru PESEL oraz sprawozdań urzędów stanu cywilnego i sądów wojewódzkich (stan na 31.12.2011).

---

³W odniesieniu do każdej ze zmiennych objaśniających po myślniku podano źródło jej pochodzenia.

⁴Utworzono zmienną dychotomiczną przyjmującą wartość 1 jeżeli gęstość zaludnienia podregionu była mniejsza od 33 procentyla rozkładu gęstości zaludnienia dla wszystkich podregionów i 0 w przeciwnym przypadku.

Stwierdzono, że wraz ze wzrostem odsetka liczby osób samotnych powyżej 25 roku życia w podregionie wzrasta także wskaźnik zagrożenia ubóstwem. Z kolei wraz ze wzrostem liczby pokoi na członka gospodarstwa domowego oraz ze wzrostem udziału gospodarstw domowych posiadających łazienkę spada stopa ubóstwa. Wskazano także na dodatnią korelację odsetka gospodarstw z dwiema osobami mającymi wykształcenie co najwyżej zawodowe ze wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem. W podregionach charakteryzujących się mniejszą gęstością zaludnienia oraz wyższym stosunkiem liczby osób wymeldowanych do liczby osób zameldowanych zaobserwowano także wyższą stopę ubóstwa.

Tak skonstruowany model wyjaśniał zmienność wskaźnika zagrożenia ubóstwem w 60%. W celu ukazania przestrzennego zróżnicowania zjawisk wpływających na ubóstwo w Polsce, wybrane do modelu zmienne objaśniające zostały przedstawione na mapach tematycznych w Załączniku IV.

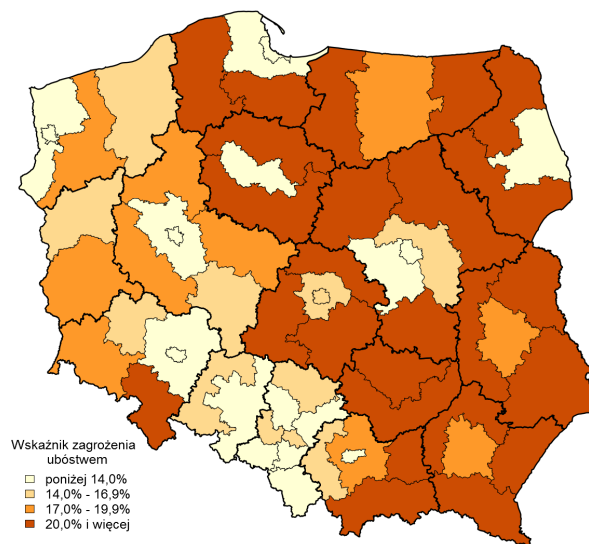
Ostateczne oszacowania wskaźnika zagrożenia ubóstwem otrzymano stosując nieobciążony liniowy estymator EBLUP, który jest średnią ważoną:

- estymatora bezpośredniego dla wskaźnika zagrożenia ubóstwem oraz
- syntetycznego estymatora pośredniego, wynikającego z przyjętego modelu z ww. 6 zmiennymi objaśniającymi,

zgodnie ze wzorem (3) zamieszczonym w Załączniku I.

Wyniki

Wyniki dotyczące oszacowanych wartości wskaźnika zagrożenia ubóstwem zamieszczone zostały na poniższych mapach tematycznych, z uwzględnieniem 4-stopniowej skali barw oraz bardziej szczegółowej — 7-stopniowej.

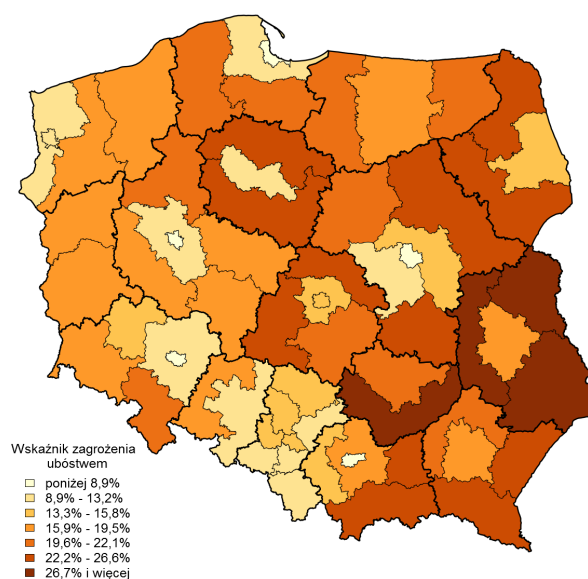

Rysunek 2. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem na poziomie podregionów na podstawie ostatecznie przyjętego modelu w 4-stopniowej skali barw

Źródło: opracowanie własne.

Otrzymane wyniki wskazują na silne terytorialne zróżnicowanie wskaźnika zagrożenia ubóstwem w Polsce. Na zamieszczonych kartogramach można zaobserwować podział kraju na Polskę centralną i wschodnią oraz zachodnią. Zachodnia część kraju cechuje się znacznie niższym odsetkiem osób ubogich niż część centralna i wschodnia.

Najbardziej zagrożone ubóstwem (wskaźnik ubóstwa powyżej 29%) są osoby żyjące w gospodarstwach domowych w 4 podregionach znajdujących się w województwach lubelskim (podregiony bialski, puławski i chełmsko-zamojski) oraz świętokrzyskim (podregion sandomiersko-jędrzejowski). Najmniejszym wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem charakteryzują się duże miasta (wyjątek stanowi miasto Łódź ze wskaźnikiem wynoszącym 14,2%). W Warszawie zaobserwowano stopę ubóstwa na poziomie 6,3%. Następne w kolejności są: podregion trójmiejski (7,4%) oraz podregiony: Wrocław (7,5%), Poznań (8,5%) i Kraków (8,7%). Należy również zauważyć, że w większości przypadków w podregionach okalających duże miasta występuje znacznie niższy

Rysunek 3. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem na poziomie podregionów na podstawie ostatecznie przyjętego modelu w 7-stopniowej skali barw

Źródło: opracowanie własne.

poziom ubóstwa (poniżej 13%) niż w pozostałych podregionach w województwie.

Tablica 1. Maksymalne wartości wskaźnika zagrożenia ubóstwem

Podregion	Populacja (l. os.)	Powierzchnia (km ²)	Gęstość zaludnienia (os/km ²)	Zasięg ubóstwa (%)
białski	310233	5977	52	29,4
puławski	496936	5633	88	29,5
sandomiersko- jędrzejowski	498294	6680	75	29,8
chełmsko- zamojski	651241	9291	70	30,2

Źródło: opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych i EU-SILC 2011.

Tablica 2. Minimalne wartości wskaźnika zagrożenia ubóstwem

Podregion	Populacja (l. os.)	Powierzchnia (km ²)	Gęstość zaludnienia (os/km ²)	Zasięg ubóstwa (%)
Warszawa	1700612	517	3289	6,3
trójmiejski	748104	414	1807	7,4
Wrocław	630131	293	2151	7,5
Poznań	554696	262	2117	8,5
Kraków	757611	327	2317	8,7

Źródło: opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych i EU-SILC 2011.

I. Uwagi metodologiczne — — model Faya-Herriota

Punktem wyjścia w szacowaniu wskaźnika zagrożenia ubóstwem w Polsce był model postaci:

$$y_a = x_a\beta + u_a, \quad (1)$$

gdzie y_a jest prawdziwą wartością badanej zmiennej w a -tym podregionie (wskaźnik zagrożenia ubóstwem), x_a to macierz zmiennych objaśniających, β — wektor współczynników regresji, a u_a — efekt obszaru a .

Ponieważ nie jest znana prawdziwa wartość stopy ubóstwa, a jej oszacowanie $\hat{y}_a$, przyjęto model regresji Faya-Herriota, który ma postać:

$$\hat{y}_a = x_a\beta + u_a + \epsilon_a, \quad (2)$$

gdzie ϵ_a jest składnikiem losowym modelu.

Ze względu na fakt, że liczebności prób w ramach rozważanych obszarów są różne, bardzo często zdarza się, że u_a charakteryzuje się heteroskedastycznością. W takich przypadkach uogólniona metoda najmniejszych kwadratów (ang. *feasible generalized least squares, FGLS*), w której wykorzystuje się oszacowaną macierz wariancji-kowariancji, jest bardziej efektywna od klasycznej metody najmniejszych kwadratów. W klasycznym podejściu szacowania parametrów modelu regresji zakłada się bowiem homoskedastyczność składnika losowego.

Po oszacowaniu wektora współczynników regresji za pomocą FGLS, wynikowym estymatorem opartym na modelu Faya-Herriota jest najlepszy liniowy nieobciążony predyktor (ang. *empirical best linear unbiased predictor, EBLUP*) będący średnią ważoną estymatora bezpośredniego i syntetycznego wynikającego z przyjętego modelu:

$$\hat{\mu}_a = \hat{\gamma}_a\hat{y}_a + (1 - \hat{\gamma}_a)x_a\hat{\beta}, \quad (3)$$

gdzie $\hat{\gamma}_a = \frac{\hat{\sigma}_v^2}{\hat{\sigma}_v^2 + \psi_a}$ oraz $\hat{\sigma}_v^2$ jest oszacowaniem wariancji błędu losowego modelu, a ψ_a oszacowaniem wariancji estymatora bezpośredniego w danym obszarze. Na podstawie powyższego wzoru można zauważyć, że większa waga przypisana jest oszacowaniu bezpośredniemu w sytuacji, gdy wartość ψ_a jest mała.

Z literatury wynika [Rao 2003], że estymator tej postaci daje lepsze wyniki niż każdy z jego estymatorów składowych z osobna.

Błąd średniokwadratowy (ang. *mean square error*, *MSE*) estymatora EBLUP opartego na modelu Faya-Herriota obliczany jest za pomocą wzoru:

$$\text{MSE}(\hat{\mu}_a) = g_{1,a}(\hat{\sigma}_v^2) + g_{2,a}(\hat{\sigma}_v^2), \quad (4)$$

gdzie

$$g_{1,a}(\hat{\sigma}_v^2) = \hat{\sigma}_v^2 \psi_a / (\hat{\sigma}_v^2 + \psi_a) = \hat{\gamma}_a \psi_a \quad (5)$$

jest składnikiem opisującym błąd losowy oraz

$$g_{2,a}(\hat{\sigma}_v^2) = (1 - \hat{\gamma}_a)^2 x_a^T \left(\sum_a x_a x_a^T / (\hat{\sigma}_v^2 + \psi_a) \right)^{-1} x_a \quad (6)$$

składnikiem charakteryzującym zmienność wektora współczynników regresji w modelu Faya-Herriota.

Obliczono także wskaźnik „zysk na precyzji” wyrażony wzorem:

$$\text{Zysk na precyzji} = \frac{\sigma_a^{BEZP}}{\sigma_a^{EBLUP}}, \quad (7)$$

gdzie: σ_a^{BEZP} — błąd szacunku estymatora bezpośredniego, σ_a^{EBLUP} — błąd szacunku estymatora opartego na modelu Faya-Herriota.

Wskaźnik ten informuje o tym ile razy udało się zmniejszyć błąd szacunku przez zastosowanie estymatora EBLUP w stosunku do estymatora bezpośredniego.

II. Wyniki oszacowań

W poniższej tabelicy znajdują się oceny uzyskane z wykorzystaniem estymatora bezpośredniego oraz wynikające z ostatecznie przyjętego modelu. Dodatkowo przedstawiony został zysk na precyzji określony jako iloraz błędu standardowego oceny bezpośredniej i błędu standardowego oceny EBLUP pokazujący ilokrotnie zmniejszony jest błąd standardowy w przypadku oceny na podstawie modelu w porównaniu z oceną bezpośrednią⁵.

Tablica 3. Oceny estymatorów zasięgu ubóstwa (w %) wraz z wartościami błędów standardowych (w punktach procentowych)

Nazwa podregionu	Ocena bezpośrednia	Błąd std.	Ocena EBLUP	Błąd std.	Zysk na precyzji
1 — jeleniogórski	15,7	3,4	17,1	1,7	2,00
2 — legnicko-głogowski	14,4	3,8	14,5	1,6	2,34
3 — wałbrzyski	15,3	2,9	20,5	1,9	1,55
4 — wrocławski	11,3	3,2	12,6	1,6	1,96
5 — m. Wrocław	6,2	1,9	7,5	1,4	1,30
6 — bydgosko-toruński	11,5	2,9	12,1	1,5	1,98
7 — grudziądzki	26,1	4,4	22,9	1,9	2,30
8 — włocławski	18,3	3,9	22,6	1,9	2,08
9 — biały	35,2	6,0	29,4	2,2	2,76
10 — chełmsko-zamojski	34,7	3,9	30,2	2,1	1,86
11 — lubelski	24,0	3,9	18,5	2,1	1,86
12 — puławski	35,4	4,9	29,5	2,1	2,33
13 — gorzowski	31,0	6,1	16,4	2,2	2,79
14 — zielonogórski	21,7	4,2	17,7	1,8	2,27
15 — łódzki	14,1	3,5	15,1	1,8	1,92
16 — m. Łódź	13,9	2,9	14,2	1,8	1,59
17 — piotrkowski	23,6	3,7	21,6	1,8	2,02
18 — sieradzki	21,5	4,3	24,4	1,8	2,38
19 — skierniewicki	21,5	4,5	23,4	1,8	2,48
20 — krakowski	17,7	3,9	17,4	2,0	1,99
21 — m. Kraków	8,4	2,4	8,7	1,5	1,57
22 — nowosądecki	28,8	4,7	23,2	2,3	2,05
23 — oświęcimski	12,0	3,2	14,3	1,6	2,03
24 — tarnowski	40,9	5,5	24,6	2,6	2,12
25 — ciechanowsko-płocki	18,2	3,6	21,3	1,8	2,06
26 — ostrołęcko-siedlecki	21,1	3,4	25,7	1,8	1,87
27 — radomski	23,5	3,8	24,5	2,0	1,93
28 — m. Warszawa	6,2	1,3	6,3	1,1	1,16
29 — warszawski wschodni	12,8	2,8	14,4	1,7	1,68
30 — warszawski zachodni	10,8	2,1	10,3	1,4	1,47
31 — nyski	12,2	3,4	16,5	1,8	1,86
32 — opolski	14,2	3,7	11,5	1,8	2,01
33 — krośnieński	25,9	5,1	24,1	1,9	2,73
34 — przemyski	28,6	6,1	26,1	2,1	2,96
35 — rzeszowski	14,7	3,2	18,0	1,7	1,85
36 — tarnobrzeski	19,7	4,3	20,9	1,8	2,37

Ciąg dalszy tabelicy na kolejnej stronie

⁵Możliwe jest zwiększenie precyzji oszacowań tj. redukcja błędu standardowego poprzez wykorzystanie danych na poziomie powiatów.

Tablica 3 Oceny estymatorów zasięgu ubóstwa (cd.)

Nazwa podregionu	Ocena bezpośrednia	Błąd std.	Ocena EBLUP	Błąd std.	Zysk na precyzji
37 — białostocki	12,0	4,2	13,4	1,7	2,50
38 — łomżyński	21,4	5,2	24,6	2,1	2,51
39 — suwalski	18,5	7,5	22,2	1,9	3,87
40 — gdański	11,0	2,9	11,9	1,7	1,75
41 — słupski	29,7	4,8	20,8	2,1	2,27
42 — starogardzki	17,3	4,2	22,0	1,8	2,30
43 — trójmiejski	13,3	3,6	7,4	1,9	1,85
44 — bielski	10,5	2,2	11,1	1,5	1,51
45 — bytomski	24,1	5,3	13,9	1,9	2,71
46 — częstochowski	15,2	3,2	14,6	1,6	2,03
47 — gliwicki	13,4	3,8	14,1	1,7	2,20
48 — katowicki	13,6	2,6	14,6	1,6	1,66
49 — rybnicki	10,1	2,0	10,4	1,6	1,25
50 — sosnowiecki	9,5	2,1	10,2	1,5	1,43
51 — tyski	10,3	2,9	9,9	1,6	1,85
52 — kielecki	22,2	3,5	21,3	1,8	1,98
53 — sandomiersko-jędrzejowski	34,0	5,9	29,8	2,0	2,91
54 — elbląski	17,6	4,0	20,7	1,8	2,21
55 — ełcki	17,5	6,3	20,8	1,8	3,39
56 — olsztyński	14,8	3,4	17,2	1,8	1,89
57 — kaliski	17,5	3,5	16,7	1,7	2,11
58 — koniński	21,3	3,8	19,4	1,7	2,20
59 — leszczyński	18,0	5,1	17,0	2,2	2,31
60 — pilski	21,6	5,7	19,8	1,9	2,97
61 — poznański	13,4	3,8	11,0	1,9	1,98
62 — m. Poznań	7,7	3,1	8,5	2,0	1,58
63 — koszaliński	21,9	4,6	16,6	2,0	2,32
64 — stargardzki	17,3	8,3	18,7	2,1	4,03
65 — m. Szczecin	11,6	4,1	9,6	1,7	2,38
66 — szczeciński	16,5	6,6	12,1	1,8	3,73
Średnia	18,4	4,0	17,6	1,8	2,17
Odchylenie standardowe	7,6	1,3	6,0	0,2	0,57
Minimum	6,2	1,3	6,3	1,1	1,16
Dolny kwartył	12,9	3,2	12,8	1,7	1,86
Mediana	17,4	3,8	17,2	1,8	2,04
Górny kwartył	21,9	4,7	21,9	2,0	2,36
Maksimum	40,9	8,3	30,2	2,6	4,03

Źródło: opracowanie własne.

III. Diagnostyka modelu

Tablica 4. Diagnostyki przyjętego modelu

Nazwa podregionu	Reszty studentyzowane	Odległość Cook'a
24 — tarnowski	3,785170	0,340618
13 — gorzowski	3,375785	0,126827
3 — wałbrzyski	-1,877554	0,051898
43 — trójmiejski	1,527473	0,045307
45 — bytomski	2,225665	0,042146
11 — lubelski	1,306425	0,038598
12 — puławski	1,407159	0,036669
41 — słupski	1,832190	0,035360
5 — m. Wrocław	-0,881919	0,026292
62 — m. Poznań	-0,686129	0,023812
63 — koszaliński	1,272033	0,022216
9 — biały	1,104535	0,021865
38 — łomżyński	-0,992233	0,021009
8 — wrocławski	-1,320620	0,020344
35 — rzeszowski	-1,226269	0,019094
31 — nyski	-1,309021	0,019050
22 — nowosądecki	0,787829	0,018342
26 — ostrołęcko-siedlecki	-1,341131	0,017904
10 — chełmsko-zamojski	0,954523	0,017579
42 — starogardzki	-1,371881	0,016565
39 — suwalski	-1,085618	0,011273
1 — jeleniogórski	-0,782915	0,009375
53 — sandomiersko-jędrzejowski	0,770569	0,007641
44 — bielski	-0,561035	0,006986
18 — sieradzki	-0,875158	0,006724
54 — elbląski	-0,731300	0,006458
14 — zielonogórski	0,817455	0,006323
55 — ełcki	-0,945841	0,006304
23 — oświęcimski	-0,827782	0,006302
25 — ciechanowsko-płocki	-0,800022	0,006047
29 — warszawski wschodni	-0,540244	0,005803
49 — rybnicki	-0,289025	0,005483
66 — szczeciński	0,848383	0,005412
56 — olsztyński	-0,623284	0,005304
36 — tarnobrzeski	-0,594862	0,005008
21 — m. Kraków	-0,408442	0,004838
61 — poznański	0,453333	0,004809
28 — m. Warszawa	-0,312453	0,004490
32 — opolski	0,419622	0,004256
17 — piotrkowski	0,468784	0,004010
4 — wrocławski	-0,555919	0,003969
40 — gdański	-0,417905	0,003498
7 — grudziądzki	0,555327	0,003407
65 — m. Szczecin	0,473286	0,003291
27 — radomski	-0,316021	0,002877
37 — białostocki	-0,526426	0,002867
48 — katowicki	-0,402249	0,002680
20 — krakowski	-0,290343	0,002408
64 — stargardzki	-0,407320	0,002281

Ciąg dalszy tablicy na kolejnej stronie

Tablica 4 Diagnostyki przyjętego modelu (cd.)

Nazwa podregionu	Reszty studentyzowane	Odległość Cook'a
19 — skierniewicki	-0,441348	0,002116
47 — gliwicki	-0,294489	0,001342
15 — łódzki	-0,205710	0,001016
58 — koniński	0,289031	0,001010
34 — przemyski	0,198829	0,000678
6 — bydgosko-toruński	-0,299259	0,000586
50 — sosnowiecki	-0,153838	0,000425
46 — częstochowski	0,184759	0,000367
60 — pilski	0,185996	0,000338
52 — kielecki	0,147614	0,000297
30 — warszawski zachodni	0,122384	0,000268
2 — legnicko-głogowski	-0,134542	0,000154
33 — krośnieński	0,111647	0,000108
59 — leszczyński	0,058958	0,000086
51 — tyski	-0,024165	0,000007
16 — m. Łódź	0,012600	0,000005
57 — kaliski	-0,009511	0,000001

Źródło: opracowanie własne.

Z powyższej tablicy wynika, że rezultaty dla pewnych podregionów charakteryzują się wyższymi wartościami reszt studentyzowanych. Sytuacja taka występuje w szczególności dla podregionu tarnowskiego, gorzowskiego i bytomskiego. Badając reszty surowe, to znaczy różnice między oszacowaniem bezpośrednim i oszacowaniem wynikającym z modelu, dla wymienionych podregionów wielkości te przekraczają 10 p.proc. Wynika to z wartości wagi stojącej przy oszacowaniu bezpośrednim ($\hat{\gamma}_a$), będącej ilorazem wariancji błędu losowego modelu oraz sumy wariancji błędu losowego modelu i wariancji estymatora bezpośredniego w danym obszarze. Oszacowania wariancji estymatorów bezpośrednich dla wymienionych podregionów należą do jednych z najwyższych wartości w populacji podregionów (por. Tablica 5). Z tego względu współczynnik $\hat{\gamma}_a$ jest w tych podregionach mniejszy i większa waga w wynikowym estymatorze opartym na modelu Faya-Herriota przypisywana jest składnikowi syntetycznemu. Ze względu na konstrukcję wykorzystywanego w opracowaniu estymatora, który jest średnią ważoną oszacowania bezpośredniego (z wagą $0 \leq \hat{\gamma}_a \leq 1$) i oceny syntetycznej modelu (z wagą $1 - \hat{\gamma}_a$), wynikowe oceny wskaźnika zagrożenia ubóstwem znajdują się w przedziale wyznaczonym przez oszacowanie bezpośrednie i syntetyczne w danym podregionie (por. Tablica 5).

Tablica 5. Porównanie reszt surowych i błędów

Nazwa podregionu	Ocena bezpośrednia	Błąd std.	Ocena części synt.	Błąd std.	Reszty surowe (bezp-synt)	Gamma	Ocena EBLUP	Błąd std.	Reszty surowe (bezp-EBLUP)
1 — jeleniogórski	15,7	3,430	17,4	1,018	-1,7	0,1932	17,1	1,712	-1,4
2 — legnicko-głogowski	14,4	3,829	14,5	0,766	-0,1	0,1612	14,5	1,638	-0,1
3 — wałbrzyski	15,3	2,924	22,0	1,183	-6,7	0,2478	20,5	1,887	-5,2
4 — wrocławski	11,3	3,175	12,9	0,900	-1,6	0,2184	12,6	1,624	-1,3
5 — m. Wrocław	6,2	1,882	8,4	1,079	-2,2	0,4430	7,5	1,448	-1,3
6 — bydgosko-toruński	11,5	2,897	12,3	0,608	-0,8	0,2513	12,1	1,465	-0,6
7 — grudziądzki	26,1	4,358	22,5	1,137	3,6	0,1292	22,9	1,894	3,2
8 — wrocławski	18,3	3,924	23,4	1,173	-5,1	0,1547	22,6	1,884	-4,4
9 — bialski	35,2	5,980	29,0	1,380	6,2	0,0730	29,4	2,165	5,8
10 — chełmsko-zamojski	34,7	3,894	29,5	1,434	5,3	0,1567	30,2	2,091	4,6
11 — lubelski	24,0	3,906	17,6	1,380	6,4	0,1559	18,5	2,101	5,5
12 — puławski	35,4	4,892	28,9	1,351	6,5	0,1053	29,5	2,096	5,8
13 — gorzowski	31,0	6,106	15,4	1,155	15,6	0,0703	16,4	2,192	14,6
14 — zielonogórski	21,7	4,197	17,2	1,030	4,5	0,1379	17,7	1,847	4,0
15 — łódzki	14,1	3,539	15,3	1,218	-1,2	0,1836	15,1	1,844	-1,0
16 — m. Łódź	13,9	2,852	14,2	1,347	-0,3	0,2573	14,2	1,794	-0,2
17 — piotrkowski	23,6	3,698	21,3	1,141	2,3	0,1708	21,6	1,832	2,0
18 — sieradzki	21,5	4,256	24,8	1,013	-3,3	0,1346	24,4	1,789	-2,9
19 — skierniewicki	21,5	4,540	23,6	1,063	-2,1	0,1203	23,4	1,834	-1,8
20 — krakowski	17,7	3,947	17,3	1,385	0,3	0,1531	17,4	1,986	0,3
21 — m. Kraków	8,4	2,380	8,8	0,943	-0,4	0,3322	8,7	1,519	-0,2
22 — nowosądecki	28,8	4,668	22,6	1,526	6,2	0,1145	23,2	2,273	5,6
23 — oświęcimski	12,0	3,196	14,9	0,733	-2,8	0,2162	14,3	1,577	-2,3
24 — tarnowski	40,9	5,518	23,3	1,559	17,6	0,0847	24,6	2,604	16,3
25 — ciechanowsko-płocki	18,2	3,628	21,9	1,007	-3,8	0,1763	21,3	1,760	-3,2
26 — ostrołęcko-siedlecki	21,1	3,414	26,7	1,095	-5,6	0,1947	25,7	1,827	-4,6
27 — radomski	23,5	3,771	24,7	1,368	-1,1	0,1654	24,5	1,956	-1,0

Ciąg dalszy tablicy na kolejnej stronie

Tablica 5 Porównanie reszt surowych i błędów (cd.)

Nazwa podregionu	Ocena bezpośrednia	Błąd std.	Ocena części synt.	Błąd std.	Reszty surowe (bezp-synt)	Gamma	Ocena EBLUP	Błąd std.	Reszty surowe (bezp-EBLUP)
28 — m. Warszawa	6,2	1,304	6,4	0,983	-0,1	0,6236	6,3	1,127	0,0
29 — warszawski wschodni	12,8	2,773	14,9	1,058	-2,1	0,2681	14,4	1,655	-1,6
30 — warszawski zachodni	10,8	2,082	10,1	0,947	0,8	0,3939	10,3	1,415	0,5
31 — nyski	12,2	3,411	17,4	1,136	-5,2	0,1949	16,5	1,831	-4,3
32 — opolski	14,2	3,708	11,1	1,028	3,1	0,1701	11,5	1,843	2,7
33 — krośnieński	25,9	5,063	24,0	1,022	1,9	0,0990	24,1	1,858	1,8
34 — przemyski	28,6	6,149	26,0	1,282	2,6	0,0693	26,1	2,079	2,5
35 — rzeszowski	14,7	3,155	18,8	0,998	-4,1	0,2206	18,0	1,708	-3,3
36 — tarnobrzesci	19,7	4,349	21,2	1,090	-1,4	0,1296	20,9	1,837	-1,2
37 — białostocki	12,0	4,180	13,6	0,733	-1,5	0,1389	13,4	1,669	-1,3
38 — łomżyński	21,4	5,234	25,0	1,381	-3,6	0,0933	24,6	2,084	-3,2
39 — suwalski	18,5	7,495	22,4	1,031	-4,0	0,0478	22,2	1,935	-3,8
40 — gdański	11,0	2,891	12,1	1,057	-1,1	0,2521	11,9	1,652	-0,8
41 — słupski	29,7	4,776	19,8	1,161	9,9	0,1099	20,8	2,105	8,9
42 — starogardzki	17,3	4,240	22,7	1,058	-5,4	0,1355	22,0	1,844	-4,7
43 — trójmiejski	13,3	3,581	6,2	0,990	7,1	0,1801	7,4	1,935	6,0
44 — bielski	10,5	2,238	11,5	0,996	-1,0	0,3600	11,1	1,480	-0,7
45 — bytomski	24,1	5,251	13,0	0,723	11,1	0,0927	13,9	1,935	10,2
46 — częstochowski	15,2	3,247	14,4	0,825	0,7	0,2109	14,6	1,599	0,6
47 — gliwicki	13,4	3,808	14,2	0,963	-0,8	0,1627	14,1	1,733	-0,7
48 — katowicki	13,6	2,611	15,0	1,020	-1,4	0,2924	14,6	1,578	-1,0
49 — rybnicki	10,1	2,048	10,7	1,424	-0,6	0,4018	10,4	1,641	-0,4
50 — sosnowiecki	9,5	2,083	10,6	1,043	-1,1	0,3937	10,2	1,457	-0,7
51 — tyski	10,3	2,941	9,8	0,903	0,4	0,2457	9,9	1,586	0,4
52 — kielecki	22,2	3,462	21,1	1,102	1,1	0,1903	21,3	1,751	0,9
53 — sandomiersko-jędrzejowski	34,0	5,857	29,5	1,192	4,5	0,0759	29,8	2,011	4,2
54 — elbląski	17,6	4,014	21,1	1,061	-3,5	0,1488	20,7	1,820	-3,0
55 — etcki	17,5	6,251	21,1	0,937	-3,6	0,0673	20,8	1,846	-3,4

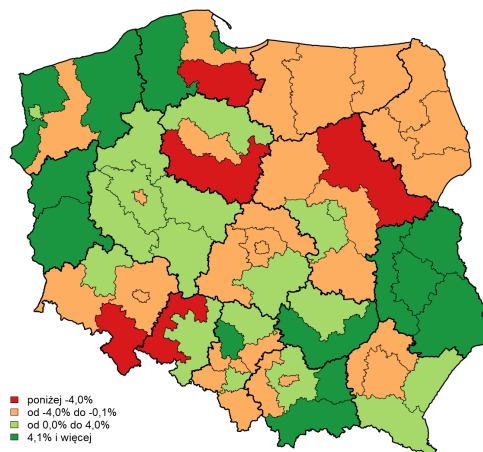
Ciąg dalszy tablicy na kolejnej stronie

Tablica 5 Porównanie reszt surowych i błędów (cd.)

Nazwa podregionu	Ocena bezpośrednia	Błąd std.	Ocena części synt.	Błąd std.	Reszty surowe (bezp-synt)	Gamma	Ocena EBLUP	Błąd std.	Reszty surowe (bezp-EBLUP)
56 — olsztyński	14,8	3,383	17,7	1,138	-2,9	0,1975	17,2	1,785	-2,4
57 — kaliski	17,5	3,537	16,6	0,913	0,9	0,1838	16,7	1,676	0,8
58 — koniński	21,3	3,821	19,1	0,922	2,2	0,1618	19,4	1,737	1,9
59 — leszczyński	18,0	5,103	16,9	1,596	1,1	0,0976	17,0	2,207	1,0
60 — pilski	21,6	5,743	19,6	1,113	2,0	0,0787	19,8	1,931	1,9
61 — poznański	13,4	3,849	10,6	1,288	2,8	0,1598	11,0	1,940	2,4
62 — m. Poznań	7,7	3,095	8,8	1,516	-1,2	0,2273	8,5	1,962	-0,9
63 — koszaliński	21,9	4,555	16,0	1,169	6,0	0,1196	16,6	1,965	5,3
64 — stargardzki	17,3	8,310	18,8	1,215	-1,4	0,0392	18,7	2,062	-1,4
65 — m. Szczecin	11,6	4,131	9,3	0,840	2,3	0,1417	9,6	1,735	2,0
66 — szczeciński	16,5	6,639	11,8	0,687	4,6	0,0601	12,1	1,779	4,4
Średnia	18,4	4,018	17,6	1,099	0,8	0,1824	17,6	1,825	0,8
Odchylenie standardowe	7,6	1,333	6,0	0,217	4,7	0,1042	6,0	0,236	4,2
Minimum	6,2	1,304	6,2	0,608	-6,7	0,0392	6,3	1,127	-5,2
Dolny kwartył	12,9	3,180	12,9	0,985	-2,0	0,1158	12,8	1,671	-1,4
Mediana	17,4	3,825	17,4	1,062	-0,4	0,1615	17,2	1,833	-0,2
Górny kwartył	21,9	4,640	22,3	1,209	2,8	0,2179	21,9	1,952	2,5
Maksimum	40,9	8,310	29,5	1,596	17,6	0,6236	30,2	2,604	16,3

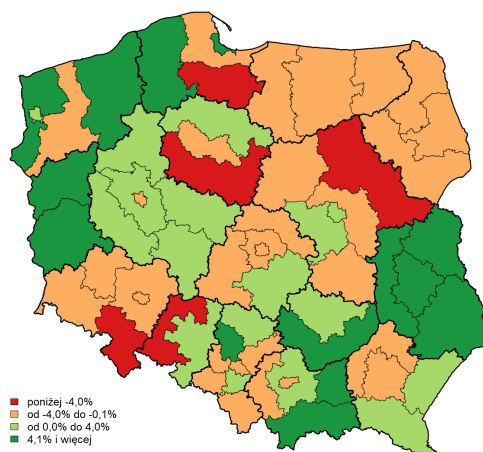
Źródło: opracowanie własne.

Poniżej przedstawiono kartogramy różnic między oszacowaniami wskaźnika zagrożenia ubóstwem między estymatorem bezpośrednim a syntetycznym oraz EBLUP odpowiednio. Ich celem było dokonanie analizy między oszacowaniami uzyskanymi dla różnych estymatorów pod kątem występowania ewentualnych prawidłowości systematycznych.

Rysunek 4. Reszty między oszacowaniami wskaźnika zagrożenia ubóstwem między estymatorem bezpośrednim a syntetycznym

Źródło: opracowanie własne.

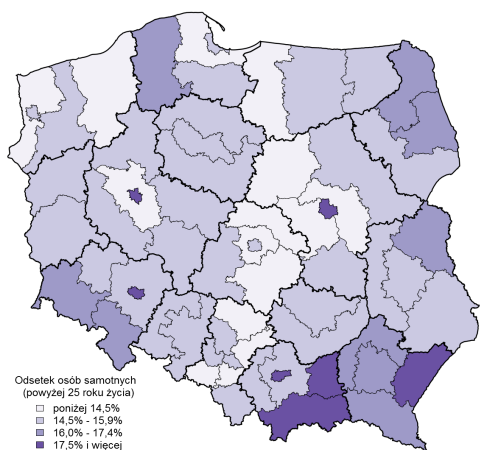

Rysunek 5. Reszty między oszacowaniami wskaźnika zagrożenia ubóstwem między estymatorem bezpośrednim a EBLUP

Źródło: opracowanie własne.

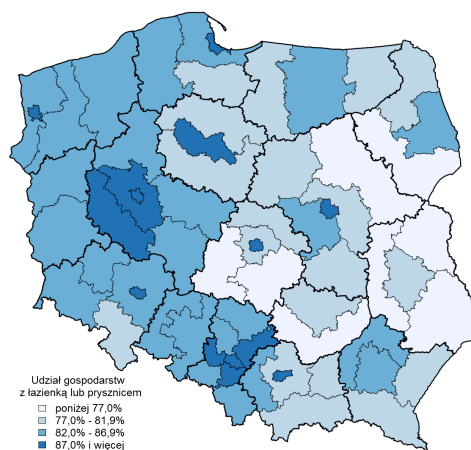
IV. Terytorialne zróżnicowanie zmiennych objaśniających

Na poniższych kartogramach przedstawione zostało terytorialne zróżnicowanie zmiennych objaśniających wykorzystanych w zagadnieniu mapowania ubóstwa w Polsce.

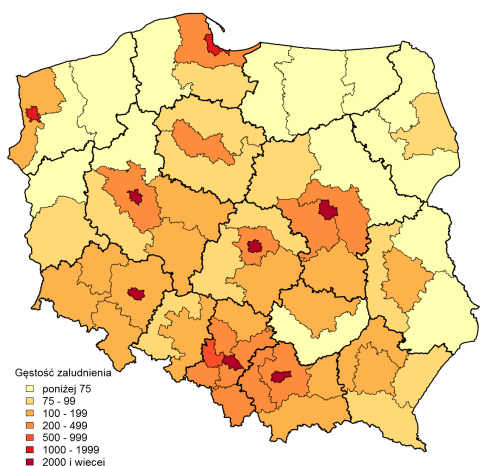
Rysunek 6. Odsetek osób samotnych (powyżej 25 roku życia)

Źródło: opracowanie własne.

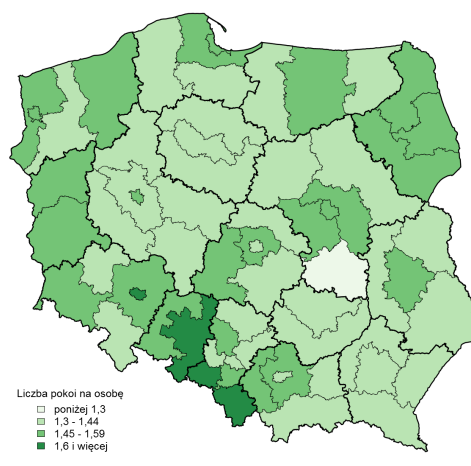
Rysunek 7. Udział gospodarstw z łazienką lub prysznicem

Źródło: opracowanie własne.

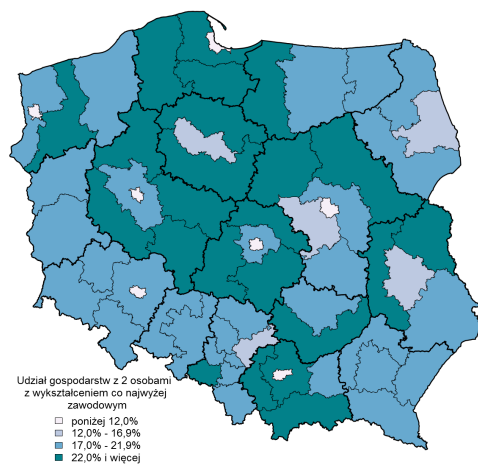
Rysunek 8. Gęstość zaludnienia

Źródło: opracowanie własne.

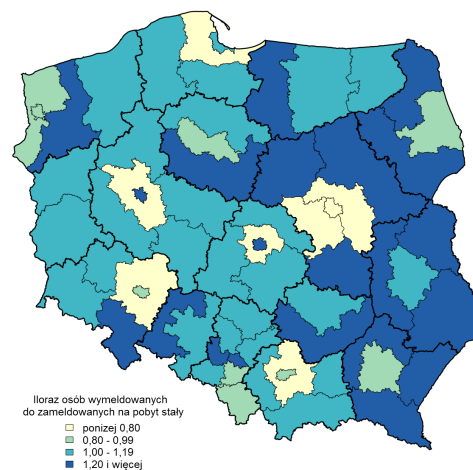
Rysunek 9. Liczba pokoi na osobę

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 10. Udział gospodarstw z 2 osobami z wykształceniem co najwyżej zawodowym

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 11. Iloraz osób wymeldowanych do zameldowanych na pobyt stały

Źródło: opracowanie własne.

V. Analizowane modele

Poszukując najlepszego modelu kierowano się zależnością regresyjną wskaźnika zagrożenia ubóstwem od wybranych zmiennych objaśniających.

Poniżej przedstawiono ostateczny model i przykładowe trzy modele robocze.

Model regresji liniowej					
Ostatecznie przyjęty model	R^2	63,29	Stat. F	16,96	
	skoryg. R^2	59,56	DF	59	
	Współcz.	Błąd std.	Stat. t	p-wart.	
Stała	0,7437	0,2239	3,32	0,0015	**
Udział gosp. dom. z łazienką lub prysznicem	-0,7854	0,1606	-4,89	0,0000	***
Udział samotnych pow. 25 roku życia	1,3958	0,5209	2,68	0,0095	**
Liczba pokoi na osobę	-0,1464	0,0768	-1,91	0,0614	.
Udział gosp. dom. z 2os. z wykształcenia co najwyżej zawodowym	0,3031	0,1903	1,59	0,1166	
Migracje	0,0199	0,0327	0,61	0,5458	
Gęstość zal. mniejsza od 33perc.	0,0187	0,0153	1,22	0,2285	
Kody istotności: 0 '***' 0,001 '**' 0,01 '*' 0,05 '.' 0,1 '.' 1					

Innymi rozważanymi modelami były między innymi:

Model regresji liniowej					
Model I	R^2	65,04	Stat. F	22,33	
	skoryg. R^2	62,13	DF	60	
	Współcz.	Błąd std.	Stat. t	p-wart.	
Stała	0,9398	0,1785	5,26	0,0000	***
Udział gosp. dom. z łazienką lub prysznicem	-0,9228	0,1345	-6,86	0,0000	***
Log populacji mniejszy od 33perc.	0,0360	0,0125	2,89	0,0054	**
Udział samotnych pow. 25 roku życia	1,1205	0,4525	2,48	0,0161	*
Liczba pokoi na osobę	-0,1777	0,0704	-2,52	0,0143	*
Udział pop. w wieku 0-14	0,5378	0,4082	1,38	0,1927	
Kody istotności: 0 '***' 0,001 '**' 0,01 '*' 0,05 '.' 0,1 '.' 1					

Model regresji liniowej

Model II	R^2	66,31	Stat. F	19,35	
	skoryg. R^2	62,88	DF	59	
	Współcz.	Błąd std.	Stat. t	p-wart.	
Stała	0,7116	0,2340	3,04	0,0035	**
Udział gosp. dom, z łazienką lub prysznicem	-0,8226	0,1492	-5,51	0,0000	***
Udział samotnych pow. 25 roku życia	1,0321	0,4519	2,28	0,0260	*
Log populacji mniejszy od 33perc.	0,0320	0,0127	2,53	0,0142	*
Udział pop. w wieku 0-14	0,8678	0,4610	1,88	0,0647	.
Liczba pokoi na osobę	-0,1402	0,0741	-1,89	0,0634	.
Migracja	0,0513	0,0345	1,49	0,1421	

Kody istotności: 0 (***), 0,001 (**), 0,01 (*), 0,05 (.), 0,1 (.), 1

Model regresji liniowej

Model III	R^2	64,89	Stat. F	18,18	
	skoryg. R^2	61,32	DF	59	
	Współcz.	Błąd std.	Stat. t	p-wart.	
Stała	0,7945	0,1847	4,30	0,0000	***
Udział gosp. dom. z łazienką lub prysznicem	-0,8420	0,1419	-5,93	0,0000	***
Udział samotnych pow. 25 roku życia	1,2669	0,4713	2,69	0,0093	**
Udział gosp. dom. z 2os. z wykształcen. zawodowym	0,4624	0,2000	2,31	0,0243	*
Liczba pokoi na osobę	-0,1358	0,0753	-1,80	0,0765	.
Migracje	0,0289	0,0323	0,89	0,3749	
Gęst. zal. mniejsza od 33perc.	0,0223	0,0146	1,53	0,1319	

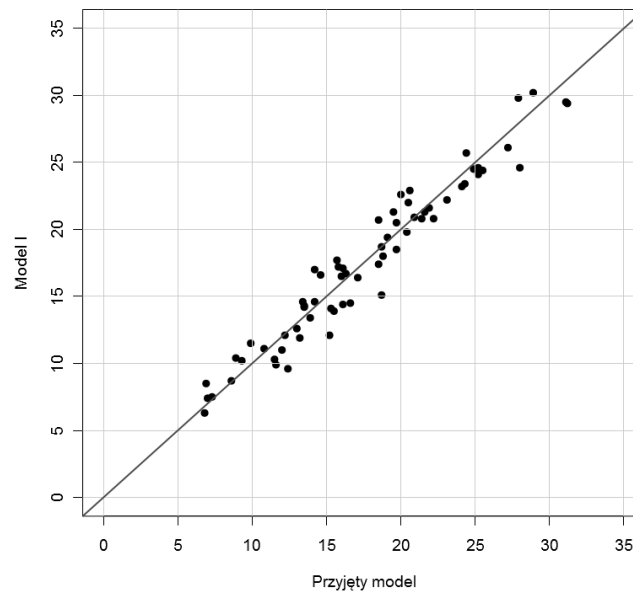
Kody istotności: 0 (***), 0,001 (**), 0,01 (*), 0,05 (.), 0,1 (.), 1

Na podstawie modeli opisanych powyżej obliczono oszacowania oparte na modelu Faya-Herriota. Wyniki charakteryzują się dużą stabilnością, różnice między oszacowaniami są niewielkie (por. Tablica 6 oraz Rysunek 12, 13 i 14).

Tablica 6. Statystyki opisowe rozważanych modeli

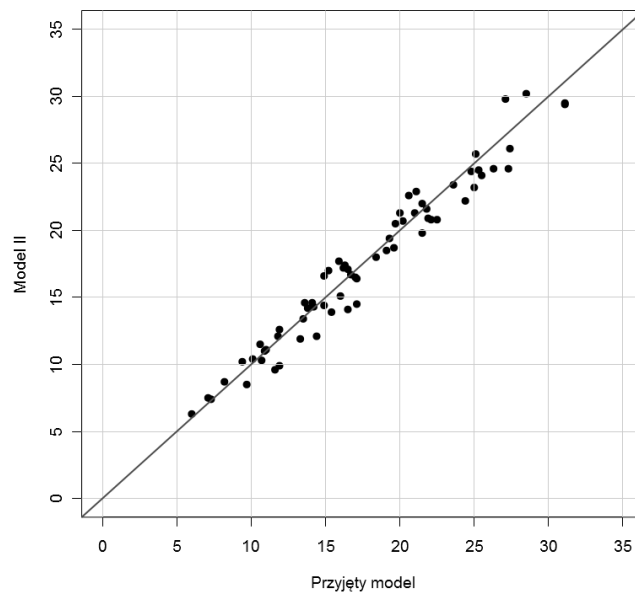
Model	Dolny			Średnia	Górny	
	Minimum	kwartył	Mediana		kwartył	Maksimum
Oszacowania na podstawie modelu Faya-Herriota (%)						
Oszac. bezp.	6,2	12,9	17,4	18,4	21,8	40,9
Przyjęty model	6,3	12,8	17,2	17,6	21,9	30,2
Model I	6,8	13,4	17,0	17,7	21,5	31,1
Model II	6,1	13,5	16,9	17,8	21,7	31,1
Model III	6,2	12,6	17,6	17,5	21,4	30,0
Współczynniki zmienności (%)						
Oszac. bezp.	11,21	19,28	21,62	23,42	26,54	47,93
Przyjęty model	6,75	8,54	10,88	11,53	13,25	26,15
Model I	6,71	8,84	10,34	11,52	12,99	27,81
Model II	6,13	7,74	9,50	10,58	12,19	23,18
Model III	6,54	8,57	10,60	11,34	12,98	26,13
Waga $\hat{\gamma}_a$ przy oszac. bezpośrednim						
Przyjęty model	0,0392	0,1158	0,1615	0,1824	0,2179	0,6236
Model I	0,0415	0,1220	0,1697	0,1908	0,2282	0,6376
Model II	0,0303	0,0911	0,1284	0,1481	0,1757	0,5590
Model III	0,0364	0,1081	0,1513	0,1719	0,2050	0,6053

Źródło: opracowanie własne.

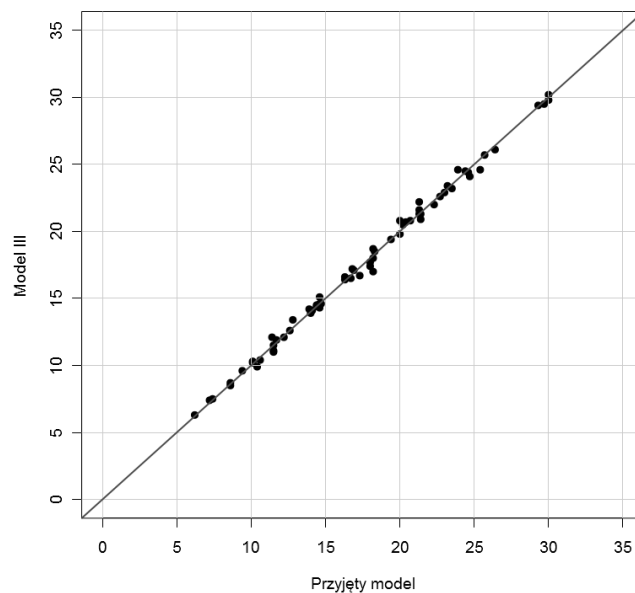
Rysunek 12. Wykres rozrzutu oszacowań uzyskanych na podstawie modelu I i modelu przyjętego

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 13. Wykres rozrzutu oszacowań uzyskanych na podstawie modelu II i modelu przyjętego

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 14. Wykres rozrzutu oszacowań uzyskanych na podstawie modelu III i modelu przyjętego

Źródło: opracowanie własne.

Spis rysunków

1	Oszacowanie wskaźnika zagrożenia ubóstwem na poziomie województw	7
2	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem na poziomie podregionów na podstawie ostatecznie przyjętego modelu w 4-stopniowej skali barw	11
3	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem na poziomie podregionów na podstawie ostatecznie przyjętego modelu w 7-stopniowej skali barw	12
4	Reszty między oszacowaniami wskaźnika zagrożenia ubóstwem między estymatorem bezpośrednim a syntetycznym	22
5	Reszty między oszacowaniami wskaźnika zagrożenia ubóstwem między estymatorem bezpośrednim a EBLUP	22
6	Odsetek osób samotnych (powyżej 25 roku życia)	23
7	Udział gospodarstw z łazienką lub prysznicem	23
8	Gęstość zaludnienia	23
9	Liczba pokoi na osobę	23
10	Udział gospodarstw z 2 osobami z wykształceniem co najwyżej zawodowym	24
11	Iloraz osób wymeldowanych do zameldowanych na pobyt stały	24
12	Wykres rozrzutu oszacowań uzyskanych na podstawie modelu I i modelu przyjętego	27
13	Wykres rozrzutu oszacowań uzyskanych na podstawie modelu II i modelu przyjętego	28
14	Wykres rozrzutu oszacowań uzyskanych na podstawie modelu III i modelu przyjętego	28

Spis tablic

1	Maksymalne wartości wskaźnika zagrożenia ubóstwem	12
2	Minimalne wartości wskaźnika zagrożenia ubóstwem	12
3	Oceny estymatorów zasięgu ubóstwa (w %) wraz z wartościami błędów standardowych (w punktach procentowych)	15
4	Diagnostyki przyjętego modelu	17
5	Porównanie reszt surowych i błędów	19
6	Statystyki opisowe rozważanych modeli	27

Bibliografia

- [1] Bedi, T., Coudouel, A., Simler, K. (2007), *More Than A Pretty Picture. Using Poverty Maps to Design Better Policies and Interventions*, The World Bank, Washington.
- [2] GUS (2012), *Dochody i warunki życia ludności (raport z badania EU-SILC 2011)*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- [3] GUS (2013), *Jakość życia. Kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- [4] Rao J.N.K. (2003), *Small Area Estimation*, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.